

POSTANOWIENIE

6 czerwca 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Marta Romańska

na posiedzeniu niejawnym 6 czerwca 2024 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa Z. spółki akcyjnej w P.,
i E. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w G.
przeciwko Skarbowi Państwa-R.Z.I. w G.
o zapłatę,
na skutek wystąpienia przez Sąd Apelacyjny w Gdańsku
postanowieniem z 2 lutego 2024 r., V ACa 447/21,
o przekazanie sprawy do rozpoznania innemu sądowi równorzędnemu

**odmawia przekazania sprawy innemu sądowi
równorzędnemu.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z 2 lutego 2024 r. Sąd Apelacyjny w Gdańsku wystąpił do Sądu Najwyższego na podstawie art. 44¹ § 2 k.p.c. „o rozpoznanie wniosku” złożonego przez E. spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością w G. o przekazanie sprawy, w której ta spółka jest powodem, do rozpoznania przez inny sąd równorzędny, z uwagi na dobro wymiaru sprawiedliwości. Z odwołaniem się do stanowiska wyrażonego w doktrynie, Sąd Apelacyjny stwierdził, że z wnioskiem o wyznaczenie sądu na podstawie art. 44¹ § 1 k.p.c. może wystąpić sama strona, a sąd prowadzący postępowanie ma obowiązek przedstawić taki wniosek Sądowi Najwyższemu bez analizowania jego

zasadności. Sąd Apelacyjny uznał zatem, że rozważanie zasadności wniosku pozostaje poza jego kognicją.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Art. 44¹ § 1 k.p.c., dodany do systemu przepisów o postępowaniu cywilnym ustawą z 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1469), upoważnia Sąd Najwyższy do przekazania sprawy do rozpoznania innemu sądowi równorzędnemu z sądem, który o to wystąpi, jeżeli wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości, w szczególności względ na społeczne postrzeganie sądu jako organu bezstronnego. W § 2 art. 44¹ k.p.c. ustawodawca postanowił, że „o przekazanie sprawy może wystąpić sąd właściwy”. Brzmienie tej regulacji budzi wątpliwości odnośnie do tego, jakie znaczenie powinno jej być przypisane, a mianowicie czy ustalona w przytoczonym przepisie kompetencja sądu właściwego w sprawie do wystąpienia z wnioskiem, o którym mowa w § 1 tego przepisu ma charakter wyłączny, w szczególności wobec niewypowiedzenia się ustawodawcy o legitymacji stron postępowania do wystąpienia z wnioskiem. W doktrynie wyrażony został przytoczony przez Sąd Apelacyjny pogląd, że sąd właściwy w sprawie ma obowiązek wystąpić do Sądu Najwyższego z wnioskiem przewidzianym przez art. 44¹ § 1 k.p.c., jeżeli żąda tego strona i przedstawi argumenty za uwzględnieniem wniosku. W orzecznictwie natomiast jednolicie prezentowane jest stanowisko odmienne, zgodnie z którym w § 2 art. 44¹ k.p.c. ustawodawca ustalił kompetencję sądu właściwego w sprawie do zainicjowania działań, których dotyczy § 1 tego przepisu. Sąd nie może przy tym poprzestać na wyrażnym, a tym bardziej jedynie dorozumianym odesłaniu do stanowiska strony, której wolą jest, aby sprawę rozpoznawał inny sąd aniżeli wynika to z zasad ogólnych, powinien bowiem wyłożyć, jakie okoliczności przemawiają za stanowiskiem, że pozostawienie sprawy w jego gestii sprzeciwiałoby się dobru wymiaru sprawiedliwości (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 1 lutego 2024 r., I CO 45/24).

Sąd Apelacyjny w Gdańsku nie przedstawił żadnej argumentacji za uwzględnieniem wniosku.

2. Wniosek bazujący na stanowisku powodów, gdyby założyć, że jest ono akceptowane przez Sąd Apelacyjny w Gdańsku, nie podlegałby uwzględnieniu. Właściwość Sądu Apelacyjnego w niniejszej sprawie wynika z tego, że jest on sądem drugiej instancji dla Sądu Okręgowego w Gdańsku, który wyrokiem z 6 maja 2021 r. uwzględnił powództwo E. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w G. i Z. SA w P. o zapłatę przeciwko pozwanemu Skarbowi Państwa – R.Z.I. w G.. Sąd Apelacyjny, do którego wpłynęła apelacja pozwanego od tego wyroku, przystąpił do rozpoznania sprawy.

Po zawiadomieniu go o wylosowaniu składu orzekającego w sprawie powód E. spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w G. składał – mające podstawę w art. 49 k.p.c. albo w art. 42a § 3-5 ustawy z 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2024 r., poz. 334; dalej – u.s.p) – wnioski o wyłączenie sędziego sprawozdawcy L.J. albo o zweryfikowanie jego bezstronności. Wnioski te zostały oddalone. Nie odniosły też skutku środki zaskarżenia składane przez powoda od tych rozstrzygnięć.

Powód E. spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w G. utrzymuje, że przebieg postępowania w związku ze zgłoszonymi przez niego wnioskami i sposób rozstrzygnięcia o nich świadczy o stosowaniu w Sądzie Apelacyjnym w Gdańsku reguł przydzielania spraw w sposób, który nie zapewnia realizacji standardów ustalonych w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, art. 47 Karty Praw Podstawowych UE, a składy orzekające w Sądzie Apelacyjnym w Gdańsku nie podejmują czynności zmierzających do wyjaśnienia dotyczących ich wątpliwości przed przystąpieniem do rozpoznania sprawy. Sąd Apelacyjny w Gdańsku stosuje instytucję wyłączenia sędziego oraz reguły przydzielania spraw tak, że nie prowadzi to ani do prewencyjnego, ani następczego zagwarantowania rozpoznania sprawy i wydania orzeczenia przez niezawisły i bezstronny sąd. Rozstrzygnięcia w przedmiocie wniosków strony będącej w sporze ze Skarbem Państwa w sprawie dotyczącej jej istotnych interesów majątkowych prowadzą w efekcie do pozbawienia jej prawa do bezstronnego sądu, którego to prawa i standardów, z zachowaniem których powinno być realizowane, dotyczy uchwała

Sądu Najwyższego z 23 stycznia 2020, BSA I-4110-1/20, uchwała Sądu Najwyższego z 2 czerwca 2022 r., I KZP 2/22.

3. Powódka trafnie argumentuje, że sąd rozpoznający sprawę powinien być tak obsadzony, by spełniał standardy określone w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka, a w sprawach z tzw. elementem unijnym – także w art. 267 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej w zw. z art. 19 ust. 1 Traktatu o Unii Europejskiej oraz art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej. W stosunku do zasiadających w składzie orzekającym sądu sędziów, którzy zostali powołani na urząd w postępowaniu prowadzonym przez Krajową Radę Sądownictwa, co do której test niezależności od władzy ustawodawczej i wykonawczej daje wynik negatywny, a zatem Radą ukształtowaną w trybie określonym przepisami ustawy z 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2018 r., poz. 3, dalej – „ustawa nowelizująca z 8 grudnia 2017 r.”), a postępowanie o objęcie przez nich urzędu przed Radą i ewentualnie wcześniejsze lub późniejsze etapy postępowania nominacyjnego dotknięte są uchybieniami, formułowane są zarzuty, że nie spełniają standardu bezstronności i niezależności. Taka też sytuacja miała miejsce w niniejszej sprawie.

Instytucją procesową, przy wykorzystaniu której strona mogłaby zabiegać o prawidłowe ukształtowanie składu sądu orzekającego w jej sprawie jest wyłączenie sędziego z mocy ustawy (art. 48 k.p.c.) lub na wniosek (art. 49-51 k.p.c.). Sąd, który rozstrzyga w przedmiocie wniosku o wyłączenie sędziego powinien być także sądem niezawisłym, bezstronnym i ustanowionym uprzednio na mocy ustawy (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 26 października 2022 r., II CSKP 556/22). Do sędziego orzekającego w składzie sądu wyznaczonym do rozpoznania wniosku o wyłączenie sędziego nie powinny się w szczególności odnosić te same okoliczności, ze względu na występowanie których strona podważa przed sądem z jego udziałem zdolność innego sędziego do orzekania w jej sprawie. Gdyby tak było, to sędzia rozpoznający wniosek o wyłączenie innego sędziego orzekałby jakby we własnej sprawie i o ocenie własnego statusu.

Po wejściu w życie ustawy nowelizującej z 8 grudnia 2017 r. ustawodawca, działaniami inspirowanym przez władzę wykonawczą, starał się uniemożliwić weryfikację bezstronności i niezależności sędziów, którzy zostali powołani na urzędy w postępowaniu przed KRS ukształtowaną w trybie określonym przepisami ustawy nowelizującej z 8 grudnia 2017 r. Ustawą 20 grudnia 2019 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2020 r., poz. 160) ustawodawca w prawie o ustroju sądów powszechnych przyjął, że niedopuszczalne jest ustalanie lub ocena przez sąd powszechny zgodności z prawem powołania sędziego lub wynikającego z tego powołania uprawnienia do wykonywania zadań z zakresu wymiaru sprawiedliwości (art. 42a u.s.p.), upoważnił sędziów, którzy objęli urzędy w postępowaniu przed KRS ukształtowaną w trybie określonym przepisami ustawy nowelizującej z 8 grudnia 2017 r. do rozpoznawania wniosków dotyczących innych sędziów, których dotyczą zarzuty braku bezstronności w związku z uzyskaniem powołania w postępowaniu przed KRS ukształtowaną w trybie określonym przepisami ustawy nowelizującej z 8 grudnia 2017 r. (art. 55 § 4 u.s.p.), rozciągnął odpowiedzialność dyscyplinarną na działania sędziów, które by zmierzały do zweryfikowania bezstronności innych sędziów w związku z okolicznościami, w jakich uzyskali powołania (art. 107 § 1 pkt 3 u.s.p.).

Ustawą z 9 czerwca 2022 r. o zmianie ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1259) ustawodawca w art. 42a dodał kolejne jednostki redakcyjne tekstu (§ 3 do 14), w których ustalił przesłanki i przebieg tzw. postępowania testowego, w związku z zarzutem niespełnienia wymogów niezawisłości i bezstronności przez sędziego zasiadającego w składzie mającym rozpoznać sprawę. Wszczęcie takiego postępowania jest wprowadzić możliwie ze względu na okoliczności towarzyszące powołaniu sędziego i jego postępowania po powołaniu, jeżeli w okolicznościach danej sprawy może to doprowadzić do naruszenia standardu niezawisłości lub bezstronności, mającego wpływ na wynik sprawy z uwzględnieniem okoliczności dotyczących uprawnionego oraz charakteru sprawy. Zaniechanie uchylecia art. 55 § 4 u.s.p. sprawia jednak, że wnioski testowe rozpoznawane są przez sędziów, których dotyczą te same zarzuty, co formułowane przez stronę w odniesieniu do sędziego wymienionego we wniosku testowym. Na

mocy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 6 lutego 2024 r. zmieniającego rozporządzenie - Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. poz. 149), w § 42 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 18 czerwca 2019 r. - Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz. U. z 2022 r., poz. 2514; dalej – reg. urz.) dodany został ust. 1a stanowiący, że sprawy w przedmiocie rozpoznania wniosku o wyłączenie sędziego w sytuacji, gdy wśród podstaw tego wniosku znajduje się okoliczność dotycząca powołania sędziego, nie są przydzielane sędziom, którzy objęli stanowisko w wyniku wniosku o powołanie sędziego, przedstawionego Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej przez Krajową Radę Sądownictwa, ukształtowaną na mocy ustawy nowelizującej z 8 grudnia 2017 r.; sędziowie ci nie są uwzględniani w przydzielaniu spraw, o których mowa w zdaniu poprzedzającym, przez SLPS. Przepis ten, obowiązujący od 8 lutego 2024 r., nieopublikowanym wyrokiem z 16 maja 2024 r., U 1/24, Trybunału Konstytucyjnego kierowanego przez Julię Przyłębską został uznany za niekonstytucyjny.

4. Ustawodawca nie uchwalił dotąd ustaw, które by systemowo usuwały skutki nieprawidłowości w obsadzaniu urzędów sędziowskich przez KRS ukształtowaną w trybie określonym przepisami ustawy nowelizującej z 8 grudnia 2017 r. i pozwalały na zweryfikowanie wyników postępowań przeprowadzonych przed tym organem. Ocena, czy sędzia zasiadający w składzie sądu rozpoznającego konkretną sprawę spełnia – z uwagi na okoliczności, w jakich objął urząd i późniejsze, a także z uwagi na okoliczności sprawy – standardy niezależności i bezstronności musi być zatem dokonywana na podstawie takich wniosków, jakie oddane zostały do dyspozycji strony w przepisach ustrojowych i procesowych. Przytoczone uregulowania, a zatem 48 i 49 k.p.c. oraz art. 42a, art. 55a u.s.p., § 42 ust. 1a reg. urz., obowiązują wszystkie sądy w kraju, nie wyłączając Sądu Apelacyjnego w Gdańsku. Przekazanie niniejszej sprawy innemu sądowi niż Sąd Apelacyjny w Gdańsku oczywiście nie łączy się z jakąkolwiek gwarancją dla powódki, że jej sprawa trafi do referatu sędziego, który nie został powołany do pełnienia urzędu po przeprowadzeniu postępowania przed KRS ukształtowaną w trybie określonym przepisami ustawy nowelizującej z 8 grudnia 2017 r., a ewentualne wnioski powódki o wyłączenie takiego sędziego i wnioski testowe rozpozna sędzia, w stosunku do którego powódka nie będzie stawiać

identycznych zarzutów. W tych okolicznościach przekazywanie sprawy innemu równorzędnemu sądowi może co najwyżej przedłużyć czas rozpoznania sprawy, lecz nie gwarantuje choćby tego, że wnioski powódki rozpoznane zostaną przez skład sądu, co do którego nie będzie ona czynić zarzutów braku bezstronności sędziów w związku z okolicznościami, w jakich objęli urzędy.

A.W.

[ał]